

Wydawnictwo Lex Manual

Kodeks Wykroczeń

SKRYPT Z TEKSTU
USTAWY

Adwokat Michał Wysocki

Michał Wysocki
Adwokat

Kodeks wykroczeń

Skrypt z tekstu ustawy

Stan prawny: 8 marca 2024 r.

Michał Wysocki
www.lexmanual.pl

Niniejsza publikacja ma charakter informacyjny i edukacyjny - nie stanowi wiążącej porady prawnej lub podatkowej, a autor i wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za jej wykorzystanie. Podczas przygotowywania tekstu dochowano starań, by informacje zamieszczone w publikacji były zgodne z obowiązującym stanem prawnym. Nie gwarantujemy ich aktualności w późniejszym czasie (w szczególności w przypadku zmiany stanu prawnego).

Na przygotowanie tej publikacji poświęcono wiele czasu i sił, dlatego prosimy, by jej nie udostępniać, kserować lub w inny sposób reprodukować. Nieuprawniona dystrybucja stanowi złamanie prawa.

© Wydawnictwo Lex Manual

Piła 2024

ISBN 978-83-958092-6-2

Spis treści

Wstęp	5
Skróty	6
Część ogólna	7
Zasady odpowiedzialności	7
Kary, środki karne i zasady ich wymiaru.....	10
Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego	14
Warunkowe zawieszenie wykonania kary aresztu.....	15
Przedawnienie orzekania, wykonania kary oraz zatarcie ukarania	16
Wyjaśnienie wyrażeń ustawowych	17
Stosunek do ustaw szczególnych	18
Część szczególna	19
Wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	19
Wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym	26
Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	30
Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji.....	36
Wykroczenia przeciwko osobie.....	44
Wykroczenia przeciwko zdrowiu	46
Wykroczenia przeciwko mieniu	49
Wykroczenia przeciwko interesom konsumentów.....	53
Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej.....	58
Wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego	59
Wykroczenia przeciwko obowiązkowi ewidencji	60
Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe.....	61

Wstęp

O tym, że nauka prawa nie należy do prostych zdań, mogą opowiedzieć wszyscy studenci tego kierunku, a także każdy, kto w trakcie swojego życia musiał przyswoić większą partię prawniczej wiedzy. Skuteczność nauki bardzo często wynika z jakości oraz formy dobranych materiałów edukacyjnych, które ułatwiają zapamiętywanie tekstu prawnego i przyswajanie rządzących nim zależności.

Niniejsze opracowanie jest wynikiem kilkunastoletniego doświadczenia autora w tworzeniu prawniczych opracowań, ze szczególnym uwzględnieniem skryptów. Dobrze przygotowany skrypt nie tylko niewyobrażalnie skraca czas, jaki należy poświęcić na naukę, ale także zdecydowanie ją ułatwia. Z tego i podobnych skryptów skorzystało do tej pory tysiące osób, chwaląc sobie jakość i przejrzystość przyjętej formy. Szczegółowe wskazówki dotyczące nauki ze skryptów zawarłem w mojej książce [Jak uczyć się prawa?](#)

Oddając w Wasze ręce skrypt z Kodeksu wykroczeń, należy wyjaśnić, że nie jest on w stu procentach powtórzeniem treści przepisów. Tam, gdzie istniała taka możliwość, materiał grupowano w przyswajalne partie, powszechnie zastosowano także wyróżnienia najważniejszych słów danego zagadnienia. Struktura skryptu bazuje na układzie kodeksowym.

Skrypt jest zgodny z obowiązującym stanem prawnym. Z uwagi na przyjętą formę, czasami stosowano w nim pewne uproszczenia. Z tego też powodu przygotowując się do nauki lub pracy z kodeksem, warto choć raz przeczytać go od deski do deski.

By pobudzić mózg do działania oraz zmniejszyć i tak obszerne rozmiary skryptu, zastosowano szereg skrótów, które zostały wyjaśnione w dalszej części pracy. W zależności od kontekstu, skrót dotyczyć może liczby pojedynczej lub mnogiej danego wyrażenia.

W części prezentującej poszczególne czyny zabronione zastosowano metodologię, zgodnie z którą wiersz „Zagrożenie” zawsze odnosi się do wiersza poprzedniego. Modyfikacje odpowiedzialności w postaci typów kwalifikowanych dotyczą czynu znajdującego się bezpośrednio nad nimi, chyba że co innego wynika z treści skryptu.

adwokat Michał Wysocki

Skróty

W opracowaniu wykorzystano następujące skróty

- **KK** – Kodeks karny;
- **KW** – Kodeks wykroczeń;
- **OW** – kara ograniczenia wolności;
- **PW** – kara pozbawienia wolności;
- **RP** – Rzeczpospolita Polska.

Część ogólna

Zasady odpowiedzialności

Odpowiedzialność za wykroczenie:

1. czyn **społecznie szkodliwy**
2. czyn **zabroniony przez ustawę** obowiązującą w czasie jego popełnienia
3. **grożąca kara**: areszt, OW, grzywna do 5000 zł, nagana
4. możliwość przypisania **winy** w czasie czynu

Zmiana ustawy:

1. w czasie orzekania **obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia wykroczenia** - stosuje się ustawę nową (poprzednią tylko gdy jest względniejsza dla sprawcy)
2. według nowej ustawy **czyn nie jest zabroniony pod groźbą kary** - ukaranie uważa się za niebyłe
3. **zamiana kary**:
 1. według nowej ustawy **czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na PW stanowi wykroczenie**:
 1. **kara** podlegająca wykonaniu **ulega zamianie na karę aresztu** w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn
 2. jeśli **ustawa nie przewiduje za ten czyn kary aresztu** - zamiana na OW
 3. jeśli **ustawa nie przewiduje także OW** - zamiana na grzywnę (1 dzień PW = grzywna w kwocie od 10 do 250 zł i nie może przekroczyć górnej granicy przewidzianej za ten czyn)
 2. według nowej ustawy **czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na grzywnę lub OW stanowi wykroczenie**:
 1. kary ulegają zamianie **gdy kara grzywny lub OW podlegająca wykonaniu przekroczyłaby górną granicę** ustawowego zagrożenia przewidzianą za ten czyn
 2. orzeczoną karę zamienia się na karę w wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia
 3. jeśli **ustawa nie przewiduje za ten czyn OW** - zamiana na grzywnę (1 miesiąc OW = grzywna od 100 do 2500 zł, nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia)
3. w obu powyższych przypadkach orzeczone **środki** karne, środki kompensacyjne, środki probacyjne, środki zabezpieczające (art. 93a KK) oraz przepadek **podlegają wykonaniu** na podstawie przepisów dotychczasowych
4. kwestia **kary łącznej**:
 1. jeśli **PW była podstawą kary łącznej**, kara łączna traci moc
 2. jeśli **grzywna lub OW były podstawą kary łącznej** - kara łączna traci moc tylko w razie wydania postanowienia o zamianie tych kar
 3. w razie potrzeby sąd wydaje **wyrok łączny**
5. **zamiany kar nie stosuje się**, jeśli spowoduje to **skutki prawne mniej korzystne dla sprawcy** niż poprzednia ustawa

Dalsze zasady odpowiedzialności:

1. **zasada terytorialności** - odpowiedzialność za wykroczenie popełnione **na terytorium RP**, polskim statku powietrznym lub wodnym, a za **wykroczenie popełnione za granicą** - tylko wtedy, gdy przepis szczególny przewiduje taką odpowiedzialność
2. **czas wykroczenia** - czas, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany
3. **miejsce wykroczenia** - miejsce, gdzie sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek nastąpił lub miał nastąpić
4. **wiek sprawcy** - odpowiada ten, kto popełnia czyn po ukończeniu **17 lat**

Wina:

1. wykroczenie można popełnić **umyślnie i nieumyślnie**
2. **wyjątek** - ustawa może przewidywać odpowiedzialność wyłącznie za umyślne wykroczenie
3. **umyślność** - sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego (chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia na to się godzi)
4. **nieumyślność**:
 1. sprawca **nie ma zamiaru** popełnienia czynu zabronionego
 2. **popełnia** go na skutek **niezachowania ostrożności** wymaganej w danych okolicznościach
 3. **możliwość popełnienia** tego czynu **przewidywał albo mógł przewidzieć**

Wyłączenie odpowiedzialności:

1. **nieświadomość karalności**:
 1. nieświadomość karalności czynu **nie wyłącza odpowiedzialności**
 2. **wyjątek** - nieświadomość była usprawiedliwiona
2. **błąd** - **nie popełnia wykroczenia umyślnego**, kto pozostaje w błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego
3. **obrona konieczna** - **nie popełnia wykroczenia** kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem
4. **stan wyższej konieczności**:
 1. **brak popełnienia wykroczenia**
 2. **warunki**:
 1. działanie w celu **uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa** grożącego dobru chronionemu prawem
 2. niebezpieczeństwa **nie można** inaczej **uniknąć**
 3. **dobro poświęcone nie przedstawia wartości oczywiście większej** niż dobro ratowane
 3. **nie stosuje się przepisu o stanie wyższej konieczności** - gdy sprawca poświęca dobro, które ma szczególnie obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwa osobiste
5. **niepoczytalność**:
 1. **brak popełnienia wykroczenia**
 2. z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych sprawca **nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem**
6. **poczytalność ograniczona**:
 1. w czasie popełnienia wykroczenia **zdolność rozpoznawania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona**
 2. można **odstąpić od wymierzenia** kary lub środka karnego
7. przepisów o niepoczytalności i poczytalności ograniczonej nie stosuje się, gdy sprawca wykroczenia wprowadził się w **stan nietrzeźwości lub odurzenia** powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć

Zbieg:

1. **czyn wyczerpuje znamiona wykroczeń z dwóch lub więcej przepisów**:
 1. stosuje się przepis przewidujący **najsurowszą karę**
 2. **można orzekać** środki karne na podstawie innych naruszonych przepisów
2. **jednocześnie orzeka się o ukaraniu za dwa lub więcej wykroczeń**:
 1. wymierza się **łącznie karę** z najsurowszego przepisu
 2. **można orzekać** środki karne na podstawie innych naruszonych przepisów
3. **czyn będący wykroczeniem wyczerpuje jednocześnie znamiona przestępstwa**:
 1. orzeka się za **przestępstwo i za wykroczenie**

2. jeżeli orzeczono za przestępstwo i za wykroczenie karę lub środek karny tego samego rodzaju, wykonuje się **surowszą karę** lub **środek** karny
3. gdy uprzednio wykonano łagodniejszą karę lub środek, **zalicza się** je na poczet surowszych
4. **zasady zaliczania kar:**
 1. 1 dzień aresztu = 1 dzień PW
 2. 1 dzień aresztu = 2 dni OW
 3. 1 dzień aresztu = grzywna od 20 do 150 zł
5. **kara aresztu za wykroczenie jest tego samego rodzaju co PW** za przestępstwo

Zbieg kar lub środków karnych:

1. **warunki:**
 1. czyn będący **wykroczeniem**, za które wymierzono karę lub środek karny
 2. **stanowi, wspólnie z innym czynem lub czynami, ze względu na łączną wartość mienia przestępstwo**, za które wymierzono karę lub środek karny tego samego rodzaju
2. **skutek** - wykonuje się surowszą karę lub środek karny
3. **w wypadku dwóch lub więcej czynów** będących wykroczeniami, o których mowa wyżej, za karę lub środek karny wymierzony za wykroczenie uznaje się **sumę kar** lub **środków** karnych wymierzonych za te wykroczenia
4. **odpowiednie stosowanie** - art. 10 § 1 KW zdanie drugie (zaliczanie na poczet) oraz § 2-4 (zaliczanie na poczet i kara aresztu)

Formy stadialne i zjawiskowe:

1. **usiłowanie:**
 1. **odpowiada za usiłowanie** - kto w zamiarze popełnienia czynu zabronionego **swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania, które jednak nie następuje**
 2. odpowiedzialność za usiłowanie **tylko, gdy ustawa tak stanowi**
 3. kara **w granicach ustawowego zagrożenia** za wykroczenie
 4. **czynny żal** - nie podlega karze za usiłowanie, kto dobrowolnie odstąpił od czynu lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego
2. **podżeganie** - odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego
3. **pomocnictwo:**
 1. **warunki odpowiedzialności:**
 1. **zamiar**, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego
 2. **zachowanie ułatwiające popełnienie** tego czynu zabronionego
 2. **pomocnictwo przez zaniechanie** - odpowiada ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie
 3. **w szczególności** pełnomocnictwo to: dostarczenie narzędzia, środka przewozu, udzielenie rady lub informacji
4. **odpowiedzialność współdziałających:**
 1. **odpowiedzialność za podżeganie i pomocnictwo:**
 1. gdy stanowi tak ustawa
 2. tylko w razie dokonania czynu przez sprawcę
 3. kara w granicach ustawowego zagrożenia za wykroczenie
 2. **każdy ze współdziałających** w popełnieniu czynu zabronionego odpowiada **w granicach swojej umyślności lub nieumyślności**, niezależnie od odpowiedzialności pozostałych współdziałających

Kary, środki karne i zasady ich wymiaru

Katalog kar:

1. areszt
2. ograniczenie wolności
3. grzywna
4. nagana

Areszt:

1. **wymiar - od 5 do 30 dni**, wymierza się w dniach
2. **nie można wymierzyć kary aresztu** lub zastępczej kary aresztu, jeżeli warunki osobiste sprawcy uniemożliwiają odbycie tej kar
3. **uwolnienie od zastępczej kary aresztu lub prac społecznie użytecznych:**
 1. sprawca może być uwolniony **w każdym czasie przez wpłacenie kwoty** pieniężnej przypadającej jeszcze do uiszczenia
 2. **grzywna została uiszczona w części** - karę zastępczą zmniejsza się w sposób odpowiadający stosunkowi kwoty zapłaconej w wysokości grzywny

Ograniczenie wolności:

1. trwa **1 miesiąc**
2. **obowiązki ukaranego:**
 1. **nie może** bez zgody sądu **zmieniać miejsca stałego pobytu**
 2. **wykonywanie nieodpłatnej kontrolowanej pracy** na cele społeczne:
 1. polega na wykonywaniu **nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne** w odpowiednim zakładzie pracy, placówce służby zdrowia, opieki społecznej, organizacji lub instytucji niosącej pomoc charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej
 2. **wymiar obowiązku** - od 20 do 40 godzin
 3. **osoba zatrudniona** - zamiast pracy można orzec potrącenie od 10 do 25 % wynagrodzenia za pracę na rzecz Skarbu Państwa albo na cel społeczny wskazany przez organ orzekający (ukarany nie może rozwiązać bez zgody sądu stosunku pracy w tym czasie)
 3. **udzielanie wyjaśnień** dotyczących przebiegu odbywania kary
3. **fakultatywne dodatkowe obowiązki:**
 1. **naprawienie szkody** w całości albo części
 2. **przeproszenie** pokrzywdzonego
4. **kara zastępcza:**
 1. **okoliczności uzasadniające:**
 1. ukarany **uchyla się** od odbywania kary lub wykonania obowiązków
 2. ukarany **wykonał tylko część** kary ograniczenia wolności
 2. **sąd zarządza wykonanie** zastępczej kary aresztu w wymiarze odpowiadającym karze OW pozostalej do wykonania
 3. **1 dzień aresztu = 2 dni OW**
 4. przysługuje **zażalenie** na postanowienie

Grzywna:

1. **od 20 do 5000 zł** (chyba że ustawa stanowi inaczej)
2. **od 20 zł do 30 000 zł** - za wykroczenia określone w art. 86 § 1, 1a i 2, art. 86b § 1, art. 87 § 1, art. 92 § 1 i 2, art. 92a § 2, art. 92b, art. 93 § 1, art. 94 § 1, art. 96 § 3 lub art. 97a
3. wykroczenie popełniono **w celu osiągnięcia korzyści majątkowej** - jeśli orzeczono areszt, orzeka się także grzywnę (wyjątek - orzeczenie grzywny nie byłoby celowe)
4. organ wymierzając grzywnę **bierze pod uwagę**:
 1. dochody sprawcy
 2. warunki osobiste i rodzinne
 3. stosunki majątkowe
 4. możliwości zarobkowe
5. **zamiana grzywny**:
 1. **warunki**:
 1. egzekucja grzywny okazała się bezskuteczna
 2. z okoliczności sprawy wynika, że byłaby ona bezskuteczna
 2. **co robi sąd**:
 1. może zamienić grzywnę na **pracę społecznie użyteczną**
 2. **określa czas** trwania pracy
 3. **czas trwania** - od 1 tygodnia do 2 miesięcy
 4. **odpowiednio stosuje** przepisy o obowiązkach przy ograniczeniu wolności i obowiązku pracy
 3. **zastępcza kara aresztu**:
 1. **warunki** - te same co przy zamianie na pracę społecznie użyteczną oraz dodatkowo **ukarany oświadczy, że nie wyraża zgody na podjęcie pracy społecznie użytecznej albo uchyla się od jej wykonania albo zamiana grzywny na pracę społecznie użyteczną jest niemożliwa lub niecelowa**
 2. **1 dzień** zastępczej kary aresztu = grzywna **od 20 do 150 zł**
 3. zastępcza kara aresztu **nie może przekroczyć 30 dni**
6. **zażalenie** na postanowienie w przedmiocie zamiany kary grzywny (oba przypadki)

Nagana:

1. można orzec wtedy, gdy ze względu na charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy należy przypuszczać, że **zastosowanie tej kary jest wystarczające** do wdrożenia go do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego
2. **nie można orzec za wykroczenie o charakterze chuligańskim**

Środki karne:

1. **zakaz prowadzenia pojazdów**:
 1. wymierza się w miesiącach i latach - **od 6 miesięcy do 3 lat**
 2. organ określa **rodzaj pojazdu**, którego zakaz dotyczy
 3. zakaz obowiązuje **od uprawomocnienia się orzeczenia**
 4. **na poczet zakazu prowadzenia pojazdów zalicza się** okres zatrzymania prawa jazdy lub innego dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdu
2. **przepadek przedmiotów**:
 1. **można orzec, choćby zachodziła okoliczność wyłączająca ukaranie** sprawcy
 2. **obejmuje**:
 1. narzędzia lub inne przedmioty, które **służyły** lub były przeznaczone **do popełnienia** wykroczenia
 2. przedmioty **pochodzące** bezpośrednio lub pośrednio **z wykroczenia** - gdy przepis tak stanowi

3. **przedmioty niebędące własnością sprawcy** - przepadek tylko, gdy przepis tak stanowi
4. przepadek następuje **z chwilą uprawomocnienia** się orzeczenia
5. przepadek **na rzecz Skarbu Państwa** (chyba że ustawa stanowi inaczej)
6. **nie orzeka się przypadku** - jeżeli byłoby to niewspółmierne do wagi popełnionego wykroczenia (wyjątek - chodzi o przedmiot pochodzący bezpośrednio z wykroczenia)
3. **nawiązka:**
 1. na rzecz **pokrzywdzonego**
 2. gdy stanowi tak **przepis szczególny**
 3. **wykroczeniem o charakterze chuligańskim została wyrządzona szkoda** - można orzec nawiązkę do wysokości 1000 złotych na rzecz pokrzywdzonego albo na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża lub na inny cel społeczny wskazany przez organ orzekający
4. **obowiązek naprawienia szkody** - orzeka się w sposób określony w przepisie szczególnym
5. **podanie orzeczenia o ukaraniu do publicznej wiadomości w szczególny sposób:**
 1. orzeka się wtedy, gdy może to mieć **znaczenie wychowawcze**
 2. polega na ogłoszeniu orzeczenia w zakładzie pracy, w uczelni, w miejscu zamieszkania ukaranego, w innym właściwym miejscu lub w inny stosowny sposób
 3. ogłoszenie może nastąpić na **koszt ukaranego**
6. **inne środki karne** określone przez ustawę

Zasady orzekania środków karnych:

1. środki **można orzec**, gdy są przewidziane w przepisie szczególnym
2. środki **orzeka się**, jeśli **przepis tak stanowi**

Dyrektywy wymiaru kary:

1. **ogólne zasady:**
 1. organ wymierza karę według własnego uznania
 2. w granicach przewidzianych przez ustawę za dane wykroczenie
 3. ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu
 4. wzięcie pod uwagę celów kary w zakresie społecznego oddziaływania, celów zapobiegawczych i wychowawczych
2. **organ bierze pod uwagę w szczególności:**
 1. rodzaj i rozmiar szkody wyrządzonej wykroczeniem
 2. stopień winy
 3. pobudki
 4. sposób działania
 5. stosunek do pokrzywdzonego
 6. właściwości, warunki osobiste i majątkowe sprawcy, jego stosunki rodzinne, sposób życia przed popełnieniem i zachowanie się po popełnieniu wykroczenia
3. **szczególne okoliczności łagodzące:**
 1. działanie sprawcy wykroczenia pod wpływem ciężkich warunków rodzinnych lub osobistych
 2. działanie sprawcy wykroczenia pod wpływem silnego wzburzenia wywołanego krzywdzącym stosunkiem do niego lub do innych osób
 3. działanie z pobudek zasługujących na uwzględnienie
 4. prowadzenie przez sprawcę nienagannego życia przed popełnieniem wykroczenia i wyróżnianie się spełnianiem obowiązków, zwłaszcza w zakresie pracy
 5. przyczynienie się lub staranie się sprawcy o przyczynienie się do usunięcia szkodliwych następstw swego czynu
4. **szczególne okoliczności obciążające:**
 1. działanie sprawcy w celu osiągnięcia bezprawnej korzyści majątkowej
 2. działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie

3. uprzednie ukaranie sprawcy za podobne przestępstwo lub wykroczenie
4. chuligański charakter wykroczenia
5. działanie pod wpływem alkoholu, środka odurzającego lub innej podobnie działającej substancji lub środka
6. popełnienie wykroczenia na szkodę osoby bezradnej lub osoby, której sprawca powinien okazać szczególne względy
7. popełnienie wykroczenia we współdziałaniu z małoletnim

Pozostałe kwestie związane z wymiarem kary:

1. **indywidualizacja** - okoliczności wpływające na wymiar kary i środka karnego uwzględnia się tylko co do osoby, której dotyczą
2. **zagrożenie aresztem i inną karą** - areszt można orzec tylko gdy czyn popełniono umyślnie i:
 1. za orzeczeniem kary aresztu przemawia waga czynu
 2. okoliczności sprawy świadczą o demoralizacji sprawcy
 3. sposób działania sprawcy zasługuje na szczególne potępienie

Recydywa wielokrotna:

1. **warunki:**
 1. co najmniej **dwukrotnie ukaranie** za podobnego wykroczenia umyślne
 2. **w ciągu dwóch lat** od ostatniego ukarania popełnia ponownie podobne wykroczenie umyślne
2. w takiej sytuacji **można orzec karę aresztu**, nawet gdy przepis jej nie przewiduje
3. **recydywa wobec kierowców:**
 1. kierującemu pojazdem **mechanicznym**
 2. **ukaranemu za wykroczenie** określone w art. 86 § 1a i 2, art. 86b § 1, art. 87 § 1 art. 92 § 2, art. 92a § 2, art. 92b, art. 94 § 1 albo art. 97a
 3. który **w ciągu dwóch lat od ostatniego prawomocnego ukarania** popełnia to samo wykroczenie
 4. wymierza się karę grzywny w wysokości nie niższej niż **dwukrotność dolnej granicy** ustawowego zagrożenia

Nadzwyczajne złagodzenie kary i odstąpienie od jej wymierzenia:

1. **warunki:**
 1. wypadki zasługujące na **szczególne uwzględnienie**
 2. biorąc pod uwagę charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy
2. można zastosować **nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstąpić od wymierzenia** kary lub środka karnego
3. **nadzwyczajne złagodzenie** - polega na wymierzeniu kary **poniżej dolnej granicy** ustawowego zagrożenia albo **kary łagodniejszego rodzaju**
4. **odstąpienie od wymierzenia** - można zastosować do sprawcy środki oddziaływania społecznego, mający na celu przywrócenie naruszonego porządku prawnego lub naprawienie wyrządzonej krzywdy, polegający zwłaszcza na przeproszeniu pokrzywdzonego, uroczystym zapewnieniu niepopelniania więcej takiego czynu albo zobowiązania sprawcy do przywrócenia stanu poprzedniego

Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego

Środki oddziaływania wychowawczego:

1. **można je stosować** (bez konieczności stosowania innych kar) wobec sprawcy czynu
2. **katalog:**
 1. pouczenie
 2. zwrócenie uwagi
 3. ostrzeżenie
 4. inne środki